مارکسیزم و ئافرەت

نووسینی: کریس هارمان

ئامادەکردن و بڵاوکردنەوەی "سەنتەری ڕۆشنگەری مارکسیستی"

لێرە بە بەردەوامی دوو ڕێبازی جیاواز هەبووە لە بارەی ئازادی ئافرەت:

ئافرەت و سوسیالیزمی شۆڕشگێر.

ڕێبازەکانی ئافرەتان ئەو کاریگەری یەی بوو کە وای کرد بزاڤەکانی ئافرەتان لە وڵاتە سەرمایەدارە پێشکەوتووەکان لە شەستەکان و حەفتاکانی ئەم سەدەیە بێنە سەر هەڵدان . بەشێک لە ئافرەتان پێ یان وایە پیاوان هەردەم بە چەوساندنەوەی ئافرەتان هەڵدەستن و جۆرە پێکهاتەیەکی بایۆلۆجی یان سایکولوژی هەیە، وادەکات ئافرەتان لە خۆیان بە نزمتر بزانن. ئەمەش دەمانگەیەنێتە ئەو بیرۆکەیەی ئەوە دەردەبڕێ کەوا: ڕزگاربونی ئافرەت تەنها بە دورکەوتنەوەیە لە پیاوان مەگەر ڕزگابوونەکە بە ڕێگای جیاوازبونەوەی تەواوەتی بێت بۆ ئەو ئافرەتانەی بە دوای شێوازی نوێی ژیان کەوتوون یان خۆ جیاواز بونەوەێیکی ڕێژەیی

بێت بۆ کۆمیتەی ئافرەتان و کۆمیتەکانی هەڵبژاردن و ئەو رووداوانەی پەیوەندییان بە ئافرەتانەوە هەیە.

کەسانێکی زۆر لە ئافرەتان هەن پشتگیری لەو جیاواز بونەوە ڕێژەییە دەکەن و خۆشیان بە ئافرەتی سۆسیالیست ناو دەبەن.

لە چەند ساڵی رابردوودا بۆچونێکی ئافرەتە رادیکالیەکان خۆی خستە ڕێر ڕۆناهی و داوای جیاواز بونەوەیەکی تەواوی دەکرد. بیرۆکە جیاوازیخوازەکانیش هەرجارەو وەک باڵێکی ڕادیکالی بە کۆتایی دەهاتن و بە ئەرکی خزمەتگوزاری کۆمەڵایەتی بۆ نمونە وەک"پەنابەر" هەڵدەستان.ئەم شکست خواردنە وای کرد زۆر لە ئافرەتان ئاراستەیەکی تر بگرنە بەر ، ئاراستەی پارتی کرێکاران. بیرۆکەیەک پشتگیری لەو ڕێبازە ئافرەتیە دەکات، و دەڵێت : ئافرەتان لە ڕێگای کارکردن لە شوێنی شیاو وەک ئەندام پەرلەمان و بەرپرسیاری سەندیکایی و ڕاوێژکاری خۆجێیەتی دەتوانن بە کاری یارمەتیدانی ئافرەتانێ هەڵبستن لە پێناو بە یەکسانی بوون .

کەچی ڕێبازی سوسیالیزمی شۆڕشگێر کۆمەڵە بیرۆکەیەکی تەواو جیاوازی بە خۆوە گرتووە. مارکس و ئەنجلز لە ساڵی 1848 دا پێشەکی ئەو بیرۆکەیان خستە ڕوو کە دەڵێت چەوسانەوەی ئافرەت لە زادی بیری ناو مێشکی پیاو هەڵنەقوڵاوە بەڵکو لە بیرۆکەی گەشەسەندنی ملکداریەتی تایبەت کە دەبێتە هۆی دروستبوونی کۆمەڵێکی چینایەتی لە هەمان کاتدا. سەبارەت بە هەردووکیانەوە ....خەبات لە پێناو ئازادی ئافرەت لە خەبات دژ بە گژداچوونەوەی کۆمەڵی چینایەتی جیاواز نەبوەتەوە .....ئەمە بە واتای خەباتە لە پێناو وەدیهێنانی سوسیالیزم.

هەروەها مارکس و ئەنگلس ئاماژەیان بەوە کردووە نەشونماکردنی سەرمایەداری لەسەر بنەماکانی سیستەمی کارخانە چەند گۆڕانکاریەکی گەورەی بەسەر ژیانی مرۆڤ پێکهێنا بە تایبەتیش بەسەر ژیانی ئافرەت. ئافرەتان جارێکی تر گەڕانەوە سەر کاری بەرهەمهێنانی کۆمەڵایەتی کە لێیەوە هەنگاو بە هەنگاو دور کەوتبوونەوە .

ئەم کارە هێزێکی شاراوەی ناواخی ئافرەتانی دووبارە خستە ڕوو کە پێشتر بە هەر شێوەیەک بێت نەیانتوانی بوو کۆنترۆلی بکەن. ئافرەتان وەک هێزێکی کارگەری ڕێکخستوو بەشێوەیەکی سەربەخۆیانەترو بە توانایەکی خەباتی گەورەتر لە پێناو وەدیهێنانی کارەکانیان دەستیان بە خەبات کرد. ئەمەیان بە شێوەیەکی لە ڕادەبەدەر نەدەگونجا لەگەڵ ڕێبازی پێشووی ژیان یان چونکە ئەوکات کاری بەرهەمهێنان بەخێزانەوە بەسترابووەوە......ئەوەش وای لێکردبوون پشت بە خێزان ببەستن دایک یان باوک.

لێرەدا مارکس و ئەنجلز ئەوەیان بۆ دەرکەوت کەوا بنچینەی مادی خێزان دواتریش چەوساندنەوەی ئافرەت هیچ هەبونێکیان نەبووە.....هەروەها ئەوەی ڕێگە لە ئافرەت دەگرێت سوود لەمە وەرگرێت ئەو ڕاستییە بووە کەوا موڵکدارێتی بەدەست کەمایەتیەوە بووە. ئیمڕۆش ئەو فاکتەرە گرنگەی ئافرەتان بە چەوساوەیی دەهێڵێتەوە بریتیە لەو ڕێگایەی کەوا سەرمایەداری خۆی پێ ڕێک دەخات بەتایبەتیش ئەو ڕێگایەی سەرمایەداری دەیگرێتە بەر بۆ بنیاتنانی جۆرە خێزانێک بۆ دڵنیابوون لەوەی کەوا ئەم خێزانانە بە شێوەیێک پەروەردە دەکرێن ببن بە نەوەیەکی نوێی کرێکاران لە ئایندەدا. ئەمەیان تایبەتمەندییەکی گەورەیە.....واتە سەرمایەداری تەنیا بۆ ئەوە کرێی بە پیاوان دەدات تا کاربکەن.. بە شێوەیێکی فراوانتریش بە ئافرەتان.....ئافرەتان ژیانیان بۆ ئەوە تەرخان دەکەن.....بێ بەرامبەریش بۆ ئەوەی دڵنیابن لەوەی کەوا هاوسەرەکانیان بۆ کارکردن شیاون لە کارەکانداو مناڵەکانیشیان بە هەمان کارکردن هەڵدەستن لە ئایندەدا .

به پێچەوانەی ئەمە ...سۆسیالیزم بۆ ئەوە کاردەکات کۆمەڵگە به هەمە لایەنی بتوانێت هەموو ئەو ئەرکانەی خێزان ئەنجام بدات کە باری خێزان گران دەکات و بە تەنهایی ناتوانێت پێیی هەڵسێت.......بەڵام ئەوە ئەمە ناگەیەنێت مارکس و ئەنگلس و ئەوانەی لە دوواوەیانەوە هاتن هەردەم دروشمی "کۆتایی هێنان بە کاری خێزان" یان هەڵگرتبوو...لایەنگیرانی خێزان هەردەم توانای ئەوەیان هەبووە ژمارەیەکی زۆری ئەو ئافرەتانەی توشی سەختترین باری چەوسانەوە ببوون بەکاربێنن بۆ پشتگیری کردنی کێشەی خێزان .هەروەها ئەوان دروشمی بە کۆتایی هێنانی خێزانیان بە هەڵی ئەوە زانی هاوسەرەکانیان بتوانن جێیان بێلن بە بەرپرسیاریەتی منداڵ پەروەردە کردن. لە بەرامبەر ئەوەشدا سۆسیالیستە شۆرشگێرەکان هەردەم لە هەوڵی ڕوونکردنەوەی ئەوەدا بووینە ئافرەتان ناچار نەکرێن لە کۆمەڵێکی سوسیالیستیدا لە ژیانێکی ئاسۆ تەسکدا بژین کە بریتی‌یە لە تەنها ئەو دەرامەتەی خێزان پێشکەشیان دەکات.

ئافرەتانی ڕزگاریخوازیش قەت رەتی ئەمەیان نەکردۆتەوە. بە لە نزیکبونەوەیەکی زیاتر لە ئافرەتان و دۆزینەوەی خاڵی بەهێزیان لە گۆرینی جیهان و کۆتایی هێنان بەو چەوساوەییەی تێیدا دەناڵێنن هەروەها دۆزینەوەی خاڵی بە هێزیان لە شوێنگاکانی کارکردن. ئەم ئافرەتە ڕزگاریخوازانە وەک چینێکی ستەمدیدە سەیری ئافرەتیان دەکرد. بۆیە دەبینین کەوا هەڵمەتی ساڵانی هەشتاکان جەختیان لەسەر هەندێ کێشەی وەک بەد رەوشتی و هەتک پێکردن و هەرەشەی چەکی ناوەکی دەکرد دژ بە ئافرەتان و خێزانەکانیان .

ئەم هەموو کێشانە لە خاڵێک هەڵدەقولێن کە ئافرەتان بە بوونەوەرێکی لاواز دادەنێ

بزووتنەوەی رزگاریخوازی ئافرەتانیش لەو بیرۆکەیەوە هەڵدەقوڵێت کە دەڵێت " چەوسانەوە باڵی بەسەر دابەشکردنی چینایەتیەوە کێشاوە" ئەم بیرۆکەیە دەمانگەیەنێتە ئەو ئەنجامانەی پەیوەندییان بە کۆمەڵی چینایەتیەوە نییە بە هیچ جۆرێک بەڵام ئەوکارەی کە دەیکا بۆ چاکردنی باری هەندێ لەو ئافرەتانە کە لە دواتر دەبن بە کەمایەتی. بزوتنەوەکانی ئافرەتان وابە کۆتایی هاتن ئافرەتانی چینی مامناوەندی نوێ بتوانن کۆنترۆلی بە دەستەوە بگرن...ئەمانەش وەک ڕۆژنامەنوس و نوسەر و مامۆستایانی زانکۆو پلەو پایە بەرزانی تری یاخە سێپەکان . سەبارەت بەو ئافرەتە کارمەندانەی کە وەک سەکرەتێرەو ئەوانەی لە ئەرشیف کاردەکەن وە ماشین و گەڕخەرەوەکان ئەمانە هەموو بۆ کار دوورخراونەتەوە.

کێشەی ڕزگارکردنی ئافرەتیش تەنها لەماوەی گۆڕانکاریە بنەڕەتیەکان و تەوژمی شۆڕشگێریدا دەبێتە راستی ئەمەش بە تەنها بۆ کەمایەتیەکی ئافرەتی نییە بەڵکو بۆ هەموو ئافرەتانی چینی کارگەرە. بەرپرسیاریەتی بایەخ بە منداڵدان و کاروباری ناوماڵ کەوتۆتە سەرشانی کۆمەڵ بە شێوەیەکی گشتی. کاتێکی وا هەبوو چێشتخانەی تێکەڵاوو دەستشۆری تێکەڵاو بەکار دەهێنران کە جۆرە سەربەستیەکی کارکردنی بە ئافرەتان دەدا . ئەم هەنگاوە پێشکەوتووخوازانەش لە چارەنووسی شۆڕش جیانەبوونەتەوە .

برسیەتیو شەڕی خۆبەخۆیی و فەوتانی بەشە هەرە گەورەی چینی کارگەر بوە هۆی شکستهێنانی نامەحاڵی شۆرشی سۆسیالیزمی لە رووسیادا ... پرۆسەی یەکسانیش ئاراستەیەکی پێچەوانەی گرتە بەر. بەڵام ساڵانی یەکەمی دامەزراندنی کۆماری سۆڤیەت تەواوی ئەوەی سەلماند شۆڕشێکی سۆسیالیستی لە نالەبارترین رەوشدا بتوانی بیکا .

ئیمرۆش ئەگەرەکانی ڕزگاربونی ئافرەت لە بەریتانیا لە هەموکاتێک بە هێزترە ڕەنگە ئەو بۆچوونە بەسەر چەندین دەوڵەتی تری سەرمایەداریدا بەهەمان شێوە پەیرەو بکرێت هەرلەوی لە نێوان پێنج کارگەدا دوانیان ئافرەتن.

رزگاری ئافرەت تەنها بەرێگای هێزی کۆمەڵی چینی کارگەرەوە دێتە دی. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ کەوا بیرۆکەی ڕزگارکردنی ئافرەت لەلایەن هەندێ لە ڕێکخراوە سەربەخۆیەکانی ئافرەت رەتدەکرێتەوە. تەنها لەرێگای بە یەکەوە کارکردنی کرێکارانی ئافرەت و پیاو هەروەک بەشێک لە بزاڤێکی شۆرشگێری یەکگرتوو دەکرێت کۆتایی بە کۆمەڵی چینایەتی بهێندرێت بە چەوسانەوەی ئافرەتیشەوە .

کریس هارمان: ئەندامی سەرکردایەتی پارتی کرێکارانی سۆسیالیستی بەریتانیایە. هەروەها سەرنووسەری گۆڤاری وەرزی تیوری سۆسیالیستی "سۆسیالیزمی ئەنتەرناسیونالی"

- **www.swp.org.uk**
- **www.isj.org.uk**